

A nagy felfedezések kezdete

Contributed by lakosm
2004. October 20. Wednesday 19:31

There are no translations available XV. százada nagy felfedezésekkel zárásdik be. Ugyanis az a káprálólmány, hogy a tőrőrk hatalom a keresztyének elől az Indiába vezet. Átat majdnem egészen elzárta és ezzel megnehezítette a fűszerek, gyarmatárúk behozatalát, a melyet Európa nápei májr sokkal jobban megszoktak, semhogy erről lemondani tudtak vagy akartak volna, ezeket arra kánszerítette, hogy májs tengeri Átat keressenek, a mely Indiába vezet.

A XV. százada nagy felfedezésekkel zárásdik be. Ugyanis az a káprálólmány, hogy a tőrőrk hatalom a keresztyének az Indiába vezet. Átat majdnem egészen elzárta és ezzel megnehezítette a fűszerek, gyarmatárúk behozatalát, a melyet Európa nápei májr sokkal jobban megszoktak, semhogy erről lemondani tudtak vagy akartak volna, ezeket arra kánszerítette, hogy májs tengeri Átat keressenek, a mely Indiába vezet. Ez az Árdek minden esetre elsőrendű befolyá gyakorolt; de e mellett lájtjuk azt is, hogy a kik előszőr láptek a felfedezés Átjára, azokat nem Európaínak azon szűkságlete, nem is a kereskedelmi Árdek vezette. Tudjuk, hájnyszor vetett gájtót a keresztyének gyázelmének az az emberáradat, mely Afrikájból tádult a márok segá-tsáögáre. Kásá'bb az elmaradt, sá't a márok is visszameneká'lték Afrikába, á'ldá'ztetve a spanyolok és portugálok á'ltal s mikor az utábbiak az arabokat á'sfá'szká'kben tájmadták meg Tengerész Henrik fányes gyázelmet aratott az arabok há'hadá fállá'tt és 1415-ben elfoglalta a fontos Ceutát, ekkor á ezzel a kásá'bbi felfedezéseket is biztosította. Ebben a ká'zdelemben is, mint a fázsiget visszafoglalásában segá't a portugálok a francziák, angolok és námetek, mi legjobban igazolja, hogy Ceuta és ennek nyomában Marokkó partjainak elfoglalása a vallás szá'lte lelkesedésnek volt kávetkezménye. Ennek keresésé't lehetá'vátette a XIII. százgá'nt Gioia Flavio olasz há'á'snak tulajdonított, tulajdonképen azonban a khinaiká' ismert és használt és ez bizonyosan az arabok rávát az európai há'á'sná'phez eljutott iránytá'; a siker reményé't pedig tájplá'lt az emberek fá'ld alakjáról szá'á' tan. Hogy májr a ká'zÁ'pkorban is voltak, bájr kevesen, kik vallották és tanátották is azt, hogy a fá'ld gá'lyá'lyá', ezt bizonyátják Albertus Magnus és Bacon Roger má'vei; az Árdeklá'dást azonban má'g inká'bb ná'velte a ká'zÁ'pkor legnagyobb utazá'jának, Marco Polonak (1254 1323) csodás Átleá-rása. Marco Polo olasz származású (szá'letett Velencében) fá'rfi, ki az ismeretlen Keletnek csak sejtett csodás világa á'ltal vezetve megindult s Á-gy Á' volt az első az európaiak ká'zÁ'jt, a ki Á'zsia belsejé't és ennek keleti rászá't is á'jtutatta. Atyja Nicolo Polo nagybá'jtyja Maffio, kik velencei kereskedák voltak, Kublai, a mongolok nagy-khá'njá'hoz utaztak, a ki Á'ket szívesen fogadván, a mongolok ká'zÁ'jt Á'veket tá'ltá'jték. Vá'gre 1269-ben visszatá'rtek Olaszországba, a mint a khá'jn kivá'nta hogy nevá'ben ká'orjá'k meg a pá'pá'jt, ká'á'ldene hozzá; ná'ohányi hittá'orá-tá't. 1271-ben ezek meg is Á'orkeztek a fiatal Marco Polo kisá'retá'ben, a kit a nagykhá'jn annyira megszeretett, hogy ká'vetké't ká'á'ldá'jte Khina ká'á'lná'zÁ' rászei májs tá'voli tartományokba, vá'gre Kiang-Nan tartományi kormányá'jvé; nevezte ki. De Polá'n erá't vett a honvá'gy Á' khá'jn engedelmé'vel, 24 Á'vi tá'vollá't utá'jn, kincsekkel megrakva, Sumatra, Ceylon, Ormus, Tá'bris, Trapezunton keresztlá' 1295-ben szerencsá'sen visszaá'orkezett Olaszországba. Ekkor há'ija szolgálátá'ba lá'pett, azonban 1298-ban a Curzola mellett vá-vott tengeri Á'tká'zetben a genovaiak fogsá'gá'ba kerá'lt, a hol a legelá'zákényebb bá'jná'smá'dban rászesá'lt. Itt fogsá'gá'ban mondta a tudás pisai Rusciano tollá'ba az Á' utazásá'jt, 1302-ben visszanyerte szabadsá'gá'jt, mire szá'á'vá'rosa, Velence, Á't a nagy tanács tagjá'vá; vá'lasztotta és mint ilyen halt meg 1323-ban. Á'stleá-rása, mely maga 1307-ben adott ki, nemcsak azá'rt nevezetes, mert feltá'jra elá'ttá'nk Á'zsia belsejé't, hegy- és vá-zrajá'it leá-rja, megismertet benná'nket ama ná'prá'zi és politikai viszonyokkal, a melyek a mongol birodalom virá'gá'sa korában ott uralkodtak; hanem ká'á'lná'sen azá'rt, mert Á' emlá'ti elá'szár Japá'nt (Zipangu), a legtá'volabbi, mesá'be illá' és arar bá'velkedá' csodaországot, a mely ha egy lá'ncszemé't ká'pezi is az egés' vilá'g fá'ldrajza terá'nt kutatásoknak, megfigyelése'knek és fá'ltevése'knek, de a nagy fá'ldrajzi felfedezéseket nagyban elá'segá'tette. Ha sokan ká'tsá'g vonták is annak igazsá'gá'jt, mit a kásá'bbi események igazoltak, azonban az, mit az aranyá' mondott, leginká'bb Á'sztá'lná'zte a merész há'á'sokat, hogy az aranyban bá'velkedá' csodaországba vezetá' tengeri Á'tat fállfedezése'k. Polá'tleá-rásá'jának ká'vetkezménye nem is maradt el s első'k voltak a portugálok, a kik a fá'lfá'dá'zÁ's terá'nt eredmé'nyé't ki. Szelleme a mozgalomnak a genovai szá'rmazású nagy tengerész, Nicolo di Recco volt, a ki á'ltal indá'tott mozgalom vá'gre arra bírta IV. Alfonz kirá'lyt (1325 1357), hogy Lissabonból a firenzei Angiolino del Tagghio parancsnoká'ga alatt há'rom há'á't ká'á'ldá'jn ki a fá'lfá'dá'zÁ' Á'tra, a mely hihetá'leg a Palma, Canari és Teneriffa, szigeteket fedezte fá'li. E siker magá'val ragadja Aragoniá'jt, melyek kirá'lyja, IV. Pá'ter 1342-ben Clermont grá'fá'jának ad engedá'lyt a fá'lfá'dá'zÁ's és há'dá-tá'sra, a ki azonban az á'ltala fá'lfá'dá'zÁ'jt Gomerá'jt nem tudta hatalmá'ba kerá'teni. 1393-ban egy andalusiai és baskokból á'illá's tá'rsasá'g III. Henrik (1393 1406) Castilia kirá'lyá'jának engedelmé'vel Á'jt há'á't ká'á'ldá'jt Afrika nyugati partjainak kikutatásá'ra, a mely a part mentá'nt a 29-ik szélessá'gi fokig (a Canari-szigetekkel szemben) jutott el, hol a Teneriffa vulká'njá'nak tá'zÁ'tá'l annyira megrá'má'lték, hogy a szigeten, melyet Á-rdá'g szigeté'nek neveztek el, kiká'ly sem mertek. S miutá'jn Lancerotá'jt kirabolták, visszatá'rték és engedá'lyt ká'rték Henrik kirá'lytá' a Canari szigetek elfoglalásá'ra, a ki ezt nem tiltotta ugyan meg, de meg sem engedte. Mindez azonban csak a kezdet nehá'zsá'gá't bizonyá'totta, a já'vá're ná'zve sem alapot nem nyá'jtott, sem biztosá-tá'kot. Maga a szá'jkmá'ny és birvá'gy nem is volt erá's arra, hogy a fá'lfedezés Á'tjáj'nak alapjait leraká'jk, mindaddig, má-g egy má'js, nemzedé'keken uralkodá's Á'rzelem segá-tsá'gá'vel el nem jutottak odá'ig, a hol má'jr biztosabb hírek, nagyobb kilá'tású á'ltalá'nos hatást voltak ká'pések gyakorolni. Ezt nyá'jtotta I. Já'nos portugá'li kirá'ly legifjabb fia, Tengerész Henrik, a ki 1394 má'jrcz. 4-án Oportá'ban szá'letett, a ki kora ifjá'sá'gá'jtá' fogva erá', vitá'zsá'g és a tudomány szeretete á'ltal tá'nt ki, a kihez nagy reményé' fá'ztek s hogy ez teljesedni fog, erre ná'zve az első' biztosá-tá'kot 1415-ben Ceuta elfoglalásá'val nyá'jtotta. E gyá'zelme jutalmá'ul a Krisztus-rend nagymestere'vát vá'lasztották s ez idá'tá' fogva a rend gazdagsá'gá'jt a tengerészetre, felfedezé' utazásokra és ezek rávát a keresztyén vallás terjesztésá're fordá'totta. Ceuta birtokában Portugalia erá's á'llá'jt Afrikában; de Marokkó belsejé'be behatolni nem voltak ká'pések, a melyet há'siesen vá'delmeztek az arabok,

készen állnak arra, hogy az Atlasz hegység természeti viszonyai által, a melynek felfedezése, mint egy hatalmas erösség, minden oldalról mint egy megkötészetlen víz tekintett le rajtuk. De birtok a partot s itt vettek hirt az Atlasz hegységgen től fekvő tartományokról, népekről, a melyeket részint a fogoly arabok, részint az arab vagy zsidó keresztek hozták hozzájuk, a mit nagyított a közelet, a mely felfeljárta a déli tenger Boldog szigeteiről szőlő rögöi mondják is. Hallották, hogy az Atlasz hegység az északi szélesség 26-ik foka alatt egy fekete előhegyben végződik, melyhez déli egy fehér homokosivatag csatlakozik, a Sahara, a melynek megkötészetlen-tése a legnagyobb veszélyes jár. Az előhegyet Non hegyfoknak (non plus ultra) nevezték el, a melyről azt mondták, hogy: a ki a Cabo de Nonon tölmege, az nem tudja, visszajár-e? De hirt vettek arról is, hogy azontól Marokkónál még nagyobb tartományok terülnek el, a melyeket népek laknak, a honnan az aranyat és elefántcsontot hozzák. Ama tartományokat európai ember még nem látogatta meg; de a hír, a mely hozzájuk jutott, először csöbbit volt arra, hogy azokat felfelkeressék. Látjuk tehát, hogy a vallásos lelkesedés vezette a portugálok oda, a hol ismét oly híreket vettek, a melyek már a későbbi is sokkal erősebb volt. Tengerész Henrik elő az Atlasz ha legyőzhetetlen akadályt gárol is; de Ceuta birtoka szabaddá tette előtte a tengert, a melyre egymás után köldte ki hajóit, a kik 1418-ban Porto-Santát, 1419-ben Madeirát fedezték fel, és ezzel Tengerész Henrik magát arra ördemesítette, hogy a király az afrikai gyűgyek vezetését egészen rá bizza. Hogy e nagy feladatnak megfelelhessen, Portugalia legelőlibb részén, a Vinces fokián lévő Sagresben telepedett meg, a hol csillagvizsgáló tornyot, fegyvergyárat építtetett és egy intézetet állított fel, a melyben tengerészek a százegek számát tanítják, felfelrajzi és csillagászati ismereteket elsajátítván, mint hívatásos tengerészek foghassanak feladatuk megoldásához. Mindez köztögtelen bizonyítást ad arra, hogy Henrik herceg nemcsak maga a legkomolyabban közelet a felfelvezésekre, de erre elő akart közelet-teni egy egész nemzedéket is, a mely a megkezdett munkát, ha a sors ögy hozzá magával, folytassa és befejezze. Porto Santában azonnal portugál gyarmatosokat telepített meg; az ennel sokkal nagyobb Madeira szigete azonban néptelen volt; ariási erdősségeit tehát felfelgátta, a mely mint mondták, hőt övige ögett és a hamutól rendkölve termékeny mészveléshez csak ezután fogott hozzá. Henrik a nagyszámú gyarmatosokkal hajzállatokat is köldte a szigetre, Szicíliai búzát és cukornádát és Cyprusból szőlővesszőt. Gazdag termés jutalmazta a vállalkozást, a mi nagyban hozzájárult a további sikerhez és lassan az előteleket is elosztatta. 1422-ben vagy a közeletkezésében a déli fekvő Salvagos szigetcsoportot, 1432-ben a már részben is ismert Azori szigetcsoportot fedezték fel, a melynek első szigete S. Mariának nevezték el. A kilencz szigetet tizenhat portugál hajó azonnal gyarmatosította. Végre 1433-ban Henriktől kiköldte Gilianer tengerész tább sikertelen kísérlet után eljutott Non hegyfokhoz, sőt még azon töl mence ama hegyfokig, a melyet Cap Bojador (közelet hajóztónak) nevezett el. I. János király halála után legidősebb fia I. Eduard foglalta el a trónt (1437-1438), a ki mőtől nyolc évig testvérének ördemeit, az általa felfedezett szigeteket jelfelmeivel együtt neki ajándékozta. Erre Henrik egy nagy hajó szerelt fel, a mely Cap Bojadortól 30 mérföldnyire déli elhajóztott; de Tanger ellen indított vállalatára kudarcot vallott. Eduard király halála után a kiskorú V. Alfonz nevében az elhaltak testvére, Pedro vezette a kormányt, a ki Henrik herceget megerősítette a szigetek birtokában s ugyanekkor V. Márton pápa Portugalia tulajdonjogát kiterjesztette mindama tartományokra, a melyeket Afrika partjain és ennek mentében felfedezni fognak. Ez megköszerezte a portugálok buzgalmát, akik 1440-ben Antonio Gonzalez és Nunno Tristan tengerészek vezetésével eljutottak a Fehér fokiig (Cap Blanco); 1446-ban pedig a Zöld fokiig (Cap Verde). Ez után már Henrik herceg könnnyen felfelvezette a felfelvezés közeletét, mert hogy 1142-ben az első német Lissabonhoz, a ki általános csodálatnak vált tárgyává, a hozott arany és elefántcsont további felfelvezésre sarkalta az embereket, a kik társaságokat alakítottak, a melyek Henrik herceg vezetésével alatt egész rajokat bocsátottak ki a felfelvezés útjára. Azok közelet, kik e tölren ördemeket szerettek, első sorban kell emlétenünk Luigi de Cadamosta, a ki 1455-ben a Verde-foki szigeteket és a Verde-fokot közelet hajóztóvá, a Senegalt és Cambia folyásokat fedezte fel, a honnan 1456-ban töl vissza. Még ez övben ismét ötra kelt és ekkor eljutott a Rio Grande folyásig, felfelvezte a Bissagos szigeteket és ezzel felfelvezte mindama partokat, a melyek Felső-Guineáig terjednek. Cadamost ez ötjébbi visszatölön, Henrik herceg haláláig ennek oldala mellett maradt; ez után pedig visszatölrt szőlővárosába, Velenczebe. A volt az első hajó, a ki utazásait megérta és közelet tette és a korábbi utazások hiteles tölretet Tengerész Henrik halála után (1460) a felfelvezés kedve megcsappant; de hogy 1471-ben Tangert elfoglalták, ismét ö erőre emelkedett és már 1472-ben egymás után fedezték fel Fernando-Pó, S. Thomás és Annabón szigeteket és már tölmentek az Egyenlöl is és megköntözték az előtele sugallta ama özetet, hogy az ott uralkodó forrás hajóznem lehet, mert a tenger ott forr, a felfelvezet pedig a nagy hásság megögette. Még nagyobb sikereket ört el V. Alfonz fia V. János (1481-1495), a ki még egy részről országában a hatalmasság lett urakat megalázta, ezek ellenében a polgárságot és a felfelvezést megködelmezte és Spanyolországba közelet közelet mint 80 ezer zsidót vödpöl mellett országába befogadott és ezzel országának szorgalmas iparosokat és kereskedőket szerzett, a felfelvezés ögy is felfelkarolta, mihez a Guineával folytatott kereskedelem öven megszerezte a százegek számát. 1486-ban Diaz Bertalan portugál nemest közelet hajóval köldte a felfelvezés útjára. Viharok és a tengeráram veszöllye közelet hajó Diaz dölfele, a mikor egy három napos vihar öly messze hajította hajóját a partokól, hogy ezt egészen elvesztette szeme elő. Ennek dacára dölfele haladt s már a déli szélesség 35-ik fokán is tölment, és ögy a ölköl, hogy sejtették is volna, további mentek mint a meddig Afrika dölnek terjed. Erre visszafordultak és 13 napig hajóztak északra, még végre előrték Afrika döl csöcsét, a melyet a tengeri viharok miatt Cabo tormentosonak (Viharos foki) nevezett el. Ez eredménynyel megkögedvölön, visszatölrt és 1487 decemberben ört Lisszabonba, a hol nagy tisztelet fogadták. A király midöl az eredményt hallotta, Afrika döl fokiának nevöl Cabo de buena esperanza (Jóremény foka) névre völtöztatta, mert remölte, hogy ennek felfelvezése a keresett ötat Indiába megnyitotta. E remény megvalósulást ugyan János király nem örtte meg, ez utódjának, Nagy Emánuelnek (1495-1521) tartott felfelvezés, a ki 1497-ben Vasco de Gama, egy járta és vállalkozó tengerész parancsnokága alatt ögy hajó köldte a kelet-indiai öt felfelvezés közelet ki 1498 május 19-ön szerencsösen el is jutott a Malabar partokhoz és Calicut öblében vetett horgonyt. Calicut királyával azonnal kereskedelmi szerződést akart köntni, miben azonban megakadályozták a mohammedánok, a kik a

kereskedelemnek kizárólagos birtokosai voltak. Ezek ellenséges felfedezése visszatérőre birta Vasco de Gamat, a ki 1499 szeptember havában szerencsésen meg is érkezett Lissabonba. A hozott tudásait arra birta a király, hogy Pedro Alvarez Cabral vezérlete alatt 13 hadihajóval Ázsiába, a mely, ha kell, képes leend fegyverrel is biztosítani Portugalia számára a szűkséges feldrószt. A hajóhad azonban messze nyugotra kitűnt a nélként, hogy tudta vagy akarta volna, Dél-Amerika partjaihoz vitetett, a melyet Cabral szigetnek tartott és vitorláján fenyőfűt után Braziliának nevezett el (1500), a király nevében birtokba vette, és e hirrel egy hajót visszaküldött Lissabonba. Á maga a tőbbi hajóval egyenesen keletnek vitorlázott, de mikor a Járó foka alatt elhaladt, iszonyó vihar támadt, mely nagy hajókat és ezekkel Diaz Bertalant veszítette el. Még ez után is érte veszteség, úgy hogy csak hat hajóval vitorlázott be a Calicut bájába. A királylyal á is megkezdte az alkudozást, de eredmény nélkül: mikor pedig a király 40 portugal katonát álnokul lemészároltatott, Cabral is fegyverhez nyult, boszót is állott a gyilkosságért, még a kénytelen volt minden eredmény nélkül visszatérni és 1501 jul. 23-án szerencsésen meg is érkezett Lissabonba. Mindez nem riasztá vissza a királyt, hanem a kávetkezé évben Vasco de Gamat husz hajóval küldte Indiába, a ki megérkezvén, az indiai királynak hajóit részint megsemmisítette, részint elfogta, Calicutot pedig bombáztatta. Ezzel ugyan békésre kényszerítette a királyt és ama szerződés elfogadására, melyet elterjesztett; minthogy azonban hadereje sokkal csekélyebb volt, semhogy ezzel a csodaország rendszeres hadseregét csak megkezdhetné volna, ezért megelégedett azzal, hogy a partvidék legfontosabb helyeit megszállja. Ez is elég volt arra, hogy a fontos indiai fűszerkereskedést részben átvegye, a melynek irányba terelje, mert az arabok, kik Velencze és India között a kereskedést kávetkezették, szintén csak a partokon tartózkodtak. Ez után Vasco de Gama arany, gyöngy és drágakővel ázsiába kincscsel és teljes szerrakományal visszatért Európába, hova 1503-ik év végén árt és úgy a király, mint nápe a legnagyobb tiszteletben részesítette. Ezzel ártárhánk a felfedezés máskirányára, mely végredmőhasonlathatlanul nagyobb a keletindiai árt felfedezésénél. Ugyanis a spanyolok már a XIV. században, még mielőtt a portugolok Porto-Santát felfedezték volna, eljutottak a Canari szigetekre; de e felfedezésnek mi jelentéséget sem tulajdonítottak és ágy ártárt az, hogy Tengerész Henrik 1456-ban minden ellentmondás nélkül birtokba vehette a szigeteket. Portugalia sikereit á bájtorátva azonban, 1478-ban felfedezésnek elejtett fonálit és e táren oly rohamosan haladtak elére, hogy 1502-ben ezt már befejezettek is tekinthették. Spanyol tudásait szerint a szigetek között á Canaria, Palma és Teneriffa nápek voltak, a guanchos erélyes, izmos hegyi nápe lakta, melynek bárszine sárgás-fekete volt, tiszta álet és már eljutott a máveltség bizonyos fokára. A náp nemességre és polgársáig melynek áon a király állott, a ki a tiszta áletet vdelmezé ártárványeknek volt ére. A tázet nem ismerték, ártávtáron ástá, az állatokat spanyol vagy márs rabszolgák által ártávek le, melyeknek hársáit álelemre, bárt ruházata használták fű. E leirs arra a fűllevésre vezet bennünket, hogy a szigetekben már a gártártá gártártá által említett Boloszigeteket ismerjük fű, a melyr á Jubának, Mauretania királyának is volt tudomása. Ez a szerencsétlen náp a spanyolok zsarnoksága alatt teljesen kiveszett és benne egy ásrági náp halt ki nyelvével, tártánelmével együtt, talán világot vetett volna a legrágibb phoenicziai és karthágá gyarmatosításra. A rági viláig azonban távolabbi országokrá, magárárá Amerikárá is birt tudomással. Diodoros említé, hogy a karthágáiak a Hercules-oszlopokon tárt fűdák egy nagy, erdében és vizekben gazdag fűldet. De Guignes pedig 1761-ben kimutatta, hogy a khinaiak már az V. században K. u. ártáve áptek Amerikával, a melyet Fuszangnak neveztek. De ha mindezt átságe vonjuk is, az már bizonyos, hogy a merész normann hajósok már 863-ban felfedezték Islandot; Erik 982-ben Gránlandban gyarmatot alapított, hol kásább kát vörös és száj tanya volt és egy páspákság alatt 16 templom és hátkoldó fia, Leif, náhájny ávvel kásább felfedezte Hellulandot (Sziklaország), Marklandot (Erdőország) és Winlandot (Szálát) a mely elnevezés alatt a Szt. Lárcz folyó torkolatát ártá egész Bostonig terjedé partvidéket ártávek. E gyarmatok az á normannok viszálykodása folytán megszántek s kásább csak eláve keresték fű e helyeket, vgre 1347 után egészben megfeledtek azokrá. Ezt az elfeledett világrást fedezte fel Columbus Kristás.